
НАПРЯМОК: ПРАВОВИЙ

Алфьорова Тетяна Миколаївна

*кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри права ВНПЗ
«Дніпровський гуманітарний університет»*

**СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ КОНФЛІКТІВ В
ЮРИДИЧНОМУ СЕРЕДОВИЩІ**

Наявність різного роду колізій і розробка погоджувальних процедур поклали початок формуванню нового напрямку в правовій науці - юридичної конфліктології, яка вивчає правові норми, принципи, інститути під кутом зору їх використання для попередження та вирішення юридичних конфліктів.

Як відомо, будь-яке суспільство багате різноманітними конфліктами, в тому числі не тільки між окремими індивідами, а й індивідом і державою, індивідом і суспільством.

Найчастіше конфлікти в юридичному середовищі трактуються як комплексний, міжгалузевий, міждисциплінарний науковий напрям правової думки. При цьому виділяються конфлікти, що виникають:

- на основі протиріч в правових нормах і актах;
- поза правовою сферою, але такі, що набувають згодом юридичної ознаки [1, с. 99-101].

Таким чином, предмет юридичної конфліктології носить двоїстий характер, тобто вона має справу з двома видами конфліктів, зазначених вище.

Розрізняють юридичні конфлікти у вузькому і в широкому сенсах. Юридичний конфлікт у вузькому сенсі являє собою протиборство суб'єктів права з суперечливими правовими інтересами, що виникає в зв'язку з застосуванням, зміною, порушенням або тлумаченням права. Юридичний конфлікт в широкому сенсі - це соціальний конфлікт, який завершується юридичним способом, тобто юридизується [2, с. 205].

Юридичні конфлікти не тільки негативно впливають на суспільні відносини, але і мають творчий потенціал. Вони є елементом соціальної динаміки і не завжди приводять до деструктивних наслідків.

Юридичному конфлікту притаманні дві головні функції:

- інформаційна - відображення правової дійсності, в тому числі її деформації: недоліки правової системи, недосконалість законодавства, судової практики;
- динамічна: вплив на зміни правової дійсності.

Оскільки юридичні конфлікти - багатофакторне явище, вони виникають по різноманітним причинам і умовам. Прийнято виділяти чотири групи чинників, що впливають на виникнення і розвиток юридичних конфліктів:

- глобальні, тобто чинники світового суспільного розвитку, що включають в себе поєднання загальних, екологічних та інших факторів;

– загальносоціологічні, правові, соціально-економічні., які визначаються характером, типом і особливостями організації даного суспільства і держави;

– локальні, які залежать від конкретного прояву різних чинників на рівні певної території або організації;

– синергетичні або випадкові, що визначаються випадковим збігом обставин [3, с. 46].

В даний час не існує єдиної типології юридичних конфліктів. Її можливо здійснювати за різними підставами: за галузями права, в яких протікає конфлікт; за структурою норми, що відноситься до конфлікту; по виду правозастосовної установи, що бере участь в юридичному конфлікті або вирішує конфлікт; за формами реалізації права; за характером конфліктних дій.

Найбільшу наукову розробку отримала динаміка юридичного конфлікту - його виникнення, розвиток і вирішення. Відповідно виділяють три стадії: передконфліктна; конфліктна; постконфліктна.

У кожній із стадій виділяють певні етапи. Наприклад, в передконфліктній стадії розрізняють два етапи: виникнення конфліктної ситуації; виникнення конфліктного юридичного відношення. При цьому суб'єкти конфлікту повинні усвідомлювати ситуацію, що склалася, саме як конфліктну.

Власне конфліктна ситуація пов'язана з визначенням структури юридичного конфлікту, тобто появою насамперед протидіючих суб'єктів - основних учасників конфлікту.

Суб'єктами можуть бути окремі фізичні особи та колективні суб'єкти - державні і недержавні організації. В якості специфічних суб'єктів виступають держава і муніципальні утворення.

У структурі юридичного конфлікту виділяють також об'єкт, тобто на що направлено протидіюство суб'єктів. Потенційними об'єктами можуть бути суспільні відносини, які підпадають під правове регулювання. Але об'єктами можуть виступати і реальні цінності, ресурси, дії, їх результати.

Виділяють суб'єктивну і об'єктивну сторони юридичного конфлікту. Суб'єктивна сторона являє собою внутрішню, психологічну його частину, в тому числі мотиваційний процес в конфлікті, який формується на базі актуальної потреби, інтересу, постановки мети, прояву волі суб'єктів конфлікту. Об'єктивна сторона юридичного конфлікту передбачає різні поведінкові форми протидіюства - юридично значимі дії, юридично нейтральні, поєднання тих і інших.

Одну з центральних частин юридичної конфліктології становить управління конфліктами, способи їх вирішення, юридичні процедури і механізми правового вирішення. Інструментарій, що використовується з управління і вирішення юридичних конфліктів, досить різноманітний. Він включає: локалізацію конфліктів з метою їх раннього попередження і поширення; переведення конфліктного стану з деструктивної форми в

позитивну; створення посередницьких і арбітражних державних і громадських органів; юридизації неюридичних конфліктів; неформальні способи вирішення конфліктів, зокрема переговорний процес з метою досягнення згоди і домовленості, досягнення консенсусу, прийняття альтернативних рішень.

Велику роль у попередженні та блокуванні юридичних конфліктів грає їх прогнозування. Під юридичним прогнозуванням розуміється систематичне, безперервно дослідження майбутнього стану державно-правової дійсності і процесів, що проводиться спеціальними науковими установами та колективами.

Такого роду прогнози передбачають встановлення ймовірного виникнення конфліктної ситуації у юридичному середовищі. Це дозволяє організувати ефективну профілактику юридичного конфлікту. Особливого значення набуває виявлення і усунення великих економічних, політичних, соціальних конфліктів, які дезорганізують суспільне і державне життя.

Серед факторів, які сприяють вирішенню цієї проблеми, найчастіше називають: вдосконалення законодавства; зміцнення правопорядку і законності; підвищення поваги до закону і права в цілому; підвищення престижу правових цінностей в суспільстві; розвиток громадської, групової та індивідуальної правосвідомості, підвищення правової культури [4].

Вивчення сучасного стану юридичної конфліктології дозволяє зробити висновок, що її предмет дослідження і понятійний апарат слабо відпрацьовані. Тут потрібні фундаментальні дослідження, що допоможуть розібратися в природі і специфіці юридичних конфліктів, ролі права в їх вирішенні, проаналізувати причини їх виникнення та на цій основі оволодіти навичками і технологією вирішення конфліктів або їх пом'якшення.

Список використаних джерел:

1. Донченко Е. А., Титаренко Т. М. Личность: конфликт, гармония. К., 1989. 110 с.
2. Жмудь В. Запровадження процедури медіації (примирення) у законодавстві України. *Юстиніан*. 2007. № 11. URL: <http://www.minjust.gov.ua/11347> (дата звернення 05.01.2022)
3. Лєко Б., Чуйко Г. Медіація: підручник. Чернівці : Книги – XXI, 2014. 520 с.
4. Гайдук А. В. Проблеми законодавчого забезпечення медіа в Україні. *Часопис академії адвокатури України*. 2013. № 19. С. 1-4.